

รูปแบบสมาธิบำบัดเพื่อพัฒนาตนตามหลักภavana 4 ของผู้ต้องขัง ในกรมราชทัณฑ์ จังหวัดสมุทรสาคร

A Meditation Therapy Model for Self-Development Based on Bhavana 4
among Inmates in the Department of Corrections,
Samut Sakhon Province

พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ¹ พระวิเชียร อธิบุญโญ² พระศรีสุวงศ์ สิริภทโท³

พระบุญเสริม ปภัสสรโร⁴ พระกมลรัตน์ อภิบุญโญ⁵ และกฤตสุขชิน พลเสน⁶

Phrakhrupaladsuwatthanawisuthisarakun, Phravichain Atipoonyo,

Phrasrisuwong Siribhuddo, Phrakamolrat Apipunyo, Phraboonserm Papassaro and

Kitsuchin Ponsen

Received: March 10, 2025

Revised: April 17, 2026

Accepted: April 26, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพปัจจุบัน และปัจจัยที่ส่งผลต่อสมาธิบำบัดเพื่อพัฒนาตนตามหลักภavana 4 ของผู้ต้องขัง 2) สร้างรูปแบบการทำสมาธิบำบัดเพื่อพัฒนาตนตามหลักภavana 4 ของผู้ต้องขัง และ 3) ความพึงพอใจหลังการถ่ายทอดรูปแบบบูรณาการขั้นตอนการทำสมาธิบำบัดเพื่อพัฒนาตนตามหลักภavana 4 ของผู้ต้องขัง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ ผู้ต้องขังในกรมราชทัณฑ์ จังหวัดสมุทรสาคร 100 คน โดยเลือกแบบเจาะจง และผู้ให้ข้อมูลในการการสัมภาษณ์ ได้แก่ พระภิกษุ เจ้าหน้าที่เรือนจำ นักวิชาการทางศาสนา และผู้ต้องขังจำนวน 10 รูป/คน เครื่องมือการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม สถิติวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย,ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน,ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ด้วยวิธีของเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ โดยใช้โปรแกรม SPSS วิเคราะห์ข้อมูล และวิเคราะห์เชิงพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพปัจจุบันที่ส่งผลต่อสมาธิบำบัด โดยรวมอยู่ระดับปานกลาง

¹⁻⁶ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย; Mahamakut Buddhist University

Corresponding Author, Email: kitsuchin.pon@mbu.ac.th

ด้านที่มีความคิดเห็นสูงสุด คือด้านกายภาวนา รองลงมาคือด้านปัญญาภาวนา ด้านจิตภาวนา ด้านที่มีความคิดเห็นต่ำสุด คือด้านศีลภาวนา 1.1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อสมาธิบำบัด ที่มีความสัมพันธ์ ด้านกายภาวนา ด้านศีลภาวนา ด้านจิตภาวนา ด้านปัญญาภาวนา พบว่า มีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 2) รูปแบบสมาธิบำบัดเพื่อพัฒนาตนตามหลักภาวนา 4 ของผู้ต้องขัง ในกรมราชทัณฑ์ จังหวัดสมุทรสาคร มีขั้นตอนสำคัญ 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การบริหารบุคลากร (Man) ขั้นตอนที่ 2 การบริหารทรัพยากร หรือวัสดุ (Materials) ขั้นตอนที่ 3 การจัดสรรงบประมาณ (Money) ขั้นตอนที่ 4 การบริหารจัดการโครงการ (Management) 3) ความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมสมาธิบำบัด โดยรวมอยู่ระดับมาก ด้านที่มีความพึงพอใจสูงสุด คือด้านออกแบบ/นำเสนอ รองลงมาด้านเนื้อหาการพัฒนากิจกรรม ด้านประโยชน์และการนำไปใช้ ด้านที่มีความพึงพอใจต่ำสุด คือด้านเทคโนโลยี

คำสำคัญ: สมาธิบำบัด, ภาวนา 4, ผู้ต้องขัง, กรมราชทัณฑ์

Abstract

The objectives of this research article were 1) study the current conditions and factors affecting meditation therapy for self-development based on Bhavana 4 among inmates; 2) develop a meditation therapy model for self-development based on Bhavana 4 for inmates; and 3) examine inmates' satisfaction after the implementation of the integrated meditation therapy model based on Bhavana 4. The sample consisted of 100 inmates under the Department of Corrections in Samut Sakhon Province, selected by purposive sampling. The key informants for the in-depth interviews included ten participants comprising Buddhist monks, correctional officers, religious scholars, and inmates. The research instruments were interview forms and questionnaires. Quantitative data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, Pearson's product-moment correlation coefficient, and multiple regression analysis with the SPSS program, while qualitative data were analyzed using descriptive analysis. The findings revealed that: 1) the overall current condition of meditation therapy was at a moderate level. Among the four dimensions of Bhavana 4, Kaya Bhavana had the highest mean score, followed by Panna Bhavana and Citta

Bhavana, whereas Sila Bhavana had the lowest mean score. Furthermore, Kaya Bhavana, Sila Bhavana, Citta Bhavana, and Panna Bhavana were positively correlated with meditation therapy at the .01 level of statistical significance; 2) The meditation therapy model for self-development based on Bhavana 4 consisted of four major components: (1) personnel management (Man), (2) materials management (Materials), (3) budget management (Money), and (4) management process (Management) ; 3) Overall satisfaction with the meditation therapy activities was at a high level. The highest level of satisfaction was found in the design and presentation of the activities, followed by the activity development content and the benefits and practical application, while the technology aspect received the lowest level of satisfaction.

Keywords: Meditation Therapy, Bhavana 4, Inmates, Department of Corrections

บทนำ

ปัจจุบันโลกได้พัฒนาอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านวิทยาการ และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้แต่ละประเทศเกิดการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีการสร้างความร่วมมือในการดำเนินงานต่าง ๆ และแก้ปัญหาร่วมกันมากขึ้น ในขณะเดียวกันโลกในยุคยุคดิจิทัลเต็มไปด้วยข้อมูลข่าวสารทำให้คนต้องคิดวิเคราะห์ และมีการตัดสินใจที่รวดเร็วเพื่อให้ทันกับเหตุการณ์ในสังคมที่มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น สิ่งเหล่านี้นำไปสู่สถานการณ์ของการแข่งขันทางเศรษฐกิจ การค้า และอุตสาหกรรมระหว่างประเทศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้หลายประเทศต้องปฏิรูปการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2554) ในปัจจุบันประเทศไทยต้องพบกับการเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างรอบด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม เทคโนโลยีทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีผลกระทบทั้งที่เป็นโอกาสและข้อจำกัดต่อการพัฒนาประเทศรวมถึงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นอย่างมาก สิ่งที่สำคัญคือ มนุษย์ทุกคนควรได้รับการพัฒนาตั้งแต่สถาบันครอบครัว ซึ่งทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้จัดตั้งจุดมุ่งหมายและแนวปฏิบัติในการพัฒนาประเทศ มุ่งเน้นให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

จากสภาวะปัญหาสิ่งแวดล้อมสังคมโลก ในสถานการณ์โควิด-19 ณ ปัจจุบัน ได้ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของคนในสังคมรวมถึงสังคมไทยจนเกิดภาวะทางเศรษฐกิจ สังคม เกิดสภาวะ

ทางจิตส่งผลต่อพฤติกรรมและปัญหาต่าง ๆ รวมถึงปัญหาทางอาชญากรรมนำมาสู่การทำร้ายเสียหายต่อบุคคลและทรัพย์สิน เกิดคดีความต่าง ๆ หนักเบาตามเหตุปัจจัยของคดี มีบทลงโทษระหว่างโทษจำเลย ส่วนหนึ่งของผู้เสียหายนำมาสู่การเป็นผู้ต้องขัง ปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ซึ่งปัจจุบันกรมราชทัณฑ์กำลังเผชิญกับปัญหาพื้นฐานในกระบวนการยุติธรรม 3 ประการ ได้แก่

- 1) ปัญหาคนล้นคุก โดยปัจจุบันมีผู้ต้องขัง จำนวน 370,736 คน ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในขณะที่มีจำนวนเจ้าหน้าที่และสถานที่คุมขังไม่เพียงพอ อันเนื่องมาจากกระบวนการยุติธรรมของไทยได้ถูกออกแบบมาให้มีโทษทางอาญาถึงขั้นจำคุกมากเกินไป
- 2) ปัญหาสุขภาพในเรือนจำ อันเป็นผลมาจากปัญหาคนล้นคุกทำให้การกินอยู่หลับนอน การรักษาพยาบาล และกิจกรรมต่าง ๆ ในเรือนจำไม่เป็นสุขภาวะเป็นผลทำให้การฝึกอบรมแก้ไขพัฒนาพฤตินิสัยมีประสิทธิภาพลดลง และ
- 3) ปัญหาการกระทำผิดซ้ำ ซึ่งหากสามารถลดจำนวนผู้ต้องขังด้วยการบริหารโทษการกระทำผิดทางอาญาให้มีโทษจำคุกน้อยลง เช่น คดียาเสพติดที่มีอยู่ประมาณ 3 แสนคน หรือคิดเป็นร้อยละ 75 ของจำนวนผู้ต้องขังทั้งหมดได้ด้วยการให้ผู้เสพ ผู้จำหน่ายรายย่อยเป็นผู้ป่วยมีโทษอาชญากร และเข้ารับการบำบัดแทนโทษจำคุก อาจเป็นหนทางแก้ไขปัญหานี้ได้ ตลอดจนการไม่มีงานทำ หรือขาดอาชีพจึงทำให้ขาดรายได้ และหวนกลับไปกระทำผิดซ้ำ นำไปสู่การก่ออาชญากรรมหรือทำผิดกฎหมายเหมือนเดิม (แนวหน้า, 2562) ซึ่งสถานการณ์ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ล่าสุดมีการเน้นย้ำเรื่องการพัฒนาพฤตินิสัยและการคืนคนดีสู่สังคม ผ่านกระบวนการพักการลงโทษและปล่อยตัวผู้ต้องขังที่ผ่านเกณฑ์อย่างต่อเนื่อง ควบคู่ไปกับการควบคุมโรคระบาดอย่างเข้มงวด โดยเฉพาะโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ด้วยการตรวจ ATK และแยกกักตัวตามมาตรการของจังหวัด

ในพระพุทธศาสนานั้น ได้กล่าวถึงการภาวนาหรือการพัฒนาชีวิต ไว้ 4 อย่างด้วยกัน คือ

- 1) กายภาวนา แปลว่า การทำกายให้เจริญ หรือพูดอย่างภาษาปัจจุบัน คือ การพัฒนากาย
- 2) ศิลภาวนา แปลว่า การพัฒนาศีล ศีลเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ในสังคม ในด้านการมีชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคม ศีลเป็นสภาพหรือคุณสมบัติของตัวบุคคล เป็นเรื่องของการที่บุคคลนั้นมีระเบียบในการดำเนินชีวิตและในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยดี
- 3) จิตตภาวนา หรือ การพัฒนาจิตใจเป็นศาสตร์ที่มีมาก่อนพุทธกาล พระพุทธเจ้าเองก็ยอมรับและให้ความสำคัญกับเรื่องนี้มากเพราะจิตเจ้านั้นเป็นตัวนำการคิดการพูด และการกระทำ ดังที่พระพุทธเจ้าได้กล่าวไว้ว่าธรรมทั้งหลายมีใจนำหน้า หากตั้งเจตนาดี มีจิตใจที่ดีงามการคิด การพูด และการกระทำก็จะออกไปดีงาม แต่หากตั้งเจตนาไม่ดี มีจิตใจที่ไม่ดีงาม การคิด การพูด และการกระทำก็จะออกไปไม่ดีงาม ทำให้เกิดความเดือดร้อนใจภายหลังได้
- 4) ปัญญาภาวนา การทำปัญญาให้เจริญองกาม ในระดับต่าง ๆ เช่น รับรู้เข้ามาเป็นประสบการณ์ ตรงตามสภาพของมัน รับรู้ตามความเป็นจริง ไม่บิดเบือน ประูแต่ง คลาดเคลื่อนจาก

ความเป็นจริง ได้ความรู้ที่ถูกต้อง และการคิดการวินิจฉัยหรือวางแผนต่าง ๆ อย่างถูกต้อง เป็นต้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2556) ซึ่งการแก้ไขปัญหาสังคม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี ภารกิจหน้าที่เรือนจำและทัณฑสถานสมุทรสาคร เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญ มีหลักปฏิบัติสำคัญอยู่ 2 ประการ คือ การควบคุมดูแลผู้ต้องขังให้อยู่ในระเบียบวินัย เกิดความสงบเรียบร้อย และการแก้ไข ฟื้นฟู พัฒนาพฤติกรรมนิสัยผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นคนดี ไม่หันไปกระทำความผิดซ้ำอีกหลังได้รับการปลดปล่อย สมมติบาบัดกับการเสริมสร้างพัฒนาตนด้วยหลักกาวนา 4 กรมราชทัณฑ์ จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายภาครัฐที่มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นต้น โดยคณะผู้วิจัยดำเนินการ จากการสำรวจเบื้องต้น เรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร ที่ตั้ง 32/32 หมู่ 3 ถนนธรรมคุณากร ตำบลบางหญ้าแพรก อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร 74000 โทรศัพท์ 034-411-021 พบว่า ได้มีการฝึกทำสมาธิโดยเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมหลังจากสวดมนต์ไหว้พระ และยังไม่มีความชัดเจนในเรื่องของการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักกาวนา 4

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้มีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบสมาธิบาบัดเพื่อพัฒนาตนตามหลักกาวนา 4 ของผู้ต้องขังในกรมราชทัณฑ์ จังหวัดสมุทรสาคร” เหตุที่เลือกสถานที่นี้ขึ้น เนื่องจากจากผู้ต้องขังโดยมาอาจขาดจริยธรรมบางประการ และยังไม่รู้รูปแบบที่ชัดเจนในการจัดกิจกรรมในการพัฒนาตนตามหลักกาวนา 4 เพื่อช่วยให้บุคคลพัฒนาคุณภาพชีวิตทุกด้าน ยกระดับจิตใจให้เป็นอิสระจากกิเลส แก้ไขปัญหาได้ และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุขและยั่งยืน โดยคณะผู้วิจัยมีการบูรณาการระหว่างสังคมศาสตร์กับพุทธศาสตร์เข้าด้วยกัน มีการบูรณาการร่วมมือระหว่างหน่วยงานองค์กรท้องถิ่นมีเทศบาลจังหวัด เป็นต้น คณะผู้วิจัยมีประสบการณ์ในการทำงานด้านการฝึกสมาธิบาบัดภาคปฏิบัติ จะก่อให้เกิดประโยชน์ทางวิชาการสามารถนำเป็นแหล่งความรู้ศึกษาและปฏิบัติตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนาก่อให้เกิดประโยชน์เชิงชุมชนและสังคมคือความสงบสุขลดปัญหาทางสังคม และสอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลในด้านการพัฒนาศักยภาพมนุษย์คู่กับด้านเศรษฐกิจ ให้เกิดความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนในประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และปัจจัยที่ส่งผลต่อสมาธิบาบัดเพื่อพัฒนาตนตามหลักกาวนา 4 ของผู้ต้องขัง ในกรมราชทัณฑ์ จังหวัดสมุทรสาคร
2. เพื่อสร้างรูปแบบการทำสมาธิบาบัดเพื่อพัฒนาตนตามหลักกาวนา 4 ของผู้ต้องขัง ในกรมราชทัณฑ์ จังหวัดสมุทรสาคร

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจหลังการถ่ายทอดรูปแบบบูรณาการขั้นตอนการทำสมาธิบำบัดเพื่อพัฒนาตนตามหลักภavana 4 ของผู้ต้องขัง ในกรมราชทัณฑ์ จังหวัดสมุทรสาคร

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้ใช้การวิจัยวิธีวิทยาแบบผสม (Mixed Methodology Research) เป็นการผสมผสานระหว่างวิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) กับวิธีวิทยาการเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ก่อนจะลงพื้นที่วิจัย คณะทีมงานวิจัยได้หนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย เลขที่ จว.166/2567 และมีลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ด้านเนื้อหา ได้แก่ รูปแบบสมาธิบำบัดเพื่อพัฒนาตนตามหลักภavana 4 ของผู้ต้องขัง ในกรมราชทัณฑ์ จังหวัดสมุทรสาคร ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) กายภavana แปลว่า การทำกายให้เจริญหรือพูดอย่างภาษาปัจจุบัน คือ การพัฒนากาย 2) ศิลภavana แปลว่า การพัฒนาศีล ศีลเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ในสังคม ในด้านการมีชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมด้วยดี 3) จิตตภavana หรือการพัฒนาจิตใจ 4) ปัญญาภavana การทำปัญญาให้เจริญองงาม ในระดับต่าง ๆ

2. ด้านประชากร และกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 กลุ่มประชากรที่สำรวจความคิดเห็น ได้แก่ ผู้ต้องขังในกรมราชทัณฑ์ จังหวัดสมุทรสาคร ที่ใช้ในการศึกษาทั้งหมด จำนวน 135 คน เป็นจำนวนประชากรตามลักษณะเฉพาะของผู้ต้องขังมาแล้วไม่ต่ำกว่า 3 ปี ขึ้นไป

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่สำรวจความคิดเห็น ได้แก่ ผู้ต้องขังในกรมราชทัณฑ์ จังหวัดสมุทรสาคร ที่ใช้ในการศึกษาทั้งหมด จำนวน 100 คน โดยการเลือกแบบเจาะจงตามลักษณะเฉพาะของผู้ต้องขังมาแล้วไม่ต่ำกว่า 3 ปี ขึ้นไป โดยกำหนดตามกลุ่มตัวอย่างตามตารางเครชชี และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) อ้างใน (บุญชม ศรีสะอาด, 2554) ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการใช้ตารางเลขสุ่ม

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย พระภิกษุ เจ้าหน้าที่เรือนจำ นักวิชาการทางศาสนา และผู้ต้องขัง จำนวน 10 รูป/คน

3. ด้านสถานที่ ได้แก่ กรมราชทัณฑ์ จังหวัดสมุทรสาคร

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

4.1 แบบสอบถาม ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเพื่อสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน และปัจจัยที่ส่งผลต่อสมาธิบำบัดเพื่อพัฒนาตนตามหลักภavana 4 ของผู้ต้องขัง ในกรมราชทัณฑ์ จังหวัด

สมุทรสาคร ทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านกายภาพ (การเจริญกาย) 2) ด้านศีลภาพ (การเจริญศีล) 3) ด้านจิตภาพ (การเจริญจิต) 4) ด้านปัญญาภาพ (การเจริญปัญญา)

4.2 แบบประเมินความพึงพอใจ ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเพื่อสอบถามความพึงพอใจของผู้ต้องขัง ในกรมราชทัณฑ์ จังหวัดสมุทรสาคร ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านเนื้อหาการพัฒนากิจกรรม 2) ด้านเทคโนโลยี 3) ด้านออกแบบ/การนำเสนอ 4) ด้านประโยชน์และการนำไปใช้

4.3 แบบการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เป็นการสัมภาษณ์ที่มีการวางแผน จัดเตรียมชุดคำถาม และวิธีการสัมภาษณ์อย่างเป็นระบบและมีขั้นตอนล่วงหน้า มีการดำเนินงานแบบ เป็นทางการภายใต้กฎเกณฑ์หรือมาตรฐานเดียวกัน ซึ่งเป็นคำถามเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมสมรรถิาบำบัดเพื่อพัฒนาตนตามหลักภาพานา 4 เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ภาพรวม

5. การหาคุณภาพเครื่องมือ

5.1 นำแบบสอบถามที่สร้างเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญชุดเดิมประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม (IOC) โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

ให้คะแนน +1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นวัดตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

ให้คะแนน 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นวัดตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

ให้คะแนน -1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นไม่วัดตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

จากนั้นพิจารณาคัดเลือกคำถามที่ค่า IOC ตั้งแต่ .50-1.00 จากผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา จากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (ส่วนกลาง) ที่ให้คะแนน จำนวน 30 ข้อ แล้วจึงนำเสนอท่านอีกครั้ง

5.2 นำแบบสอบถามไปทดสอบใช้ (Try-out) ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ได้แก่ ผู้ต้องขังในกรมราชทัณฑ์ จังหวัดสมุทรสาคร โดยการคัดเลือกกลุ่มบุคคลที่คล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง

5.3 หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Item Discrimination) ของแบบสอบถาม ในการวิจัยในครั้งนี้ แบบสอบถาม จำนวน 30 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ ระหว่าง .457-.840 แบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาพุทธวิธีเพื่อการเผยแผ่ จำนวน 20 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ ระหว่าง .632-.829

5.4 หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) โดยการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) ในการวิจัยในครั้งนี้ แบบสอบถาม จำนวน 30 ข้อ ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .971แบบสอบถามวัดความพึงพอใจ จำนวน 25 ข้อ ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .960

5.5 จัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่อไป

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มเป้าหมาย โดยนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์หาค่าทางสถิติ ซึ่งประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน และปัจจัยที่ส่งผลต่อสมาธิบำบัดเพื่อพัฒนาตนตามหลักภavana 4 ของผู้ต้องขัง ในกรมราชทัณฑ์ จังหวัดสมุทรสาคร รวมทั้งสิ้น 30 ข้อ ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และนำเสนอข้อมูล ในรูปแบบตารางควบคู่การบรรยายผลการศึกษา โดยได้กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนคำตอบของแบบสอบถาม

ตอนที่ 3 การทดสอบสมมติฐานเพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล เกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน และปัจจัยที่ส่งผลต่อสมาธิบำบัดเพื่อพัฒนาตนตามหลักภavana 4 ของผู้ต้องขัง ในกรมราชทัณฑ์ จังหวัดสมุทรสาคร ที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาพฤติกรรมตามหลักภavana 4 โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ด้วยวิธีของเพียร์สัน ถ้าพบว่า ตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม มีความสัมพันธ์กันในระดับ .01 แล้วนำมาวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Linear Regression) เพื่อร่วมกันทำนายหรือพยากรณ์ตัวแปรที่ศึกษา

ตอนที่ 4 วิเคราะห์การสัมภาษณ์แนวทางในการส่งเสริมสมาธิบำบัดเพื่อพัฒนาตนตามหลักภavana 4 ของผู้ต้องขัง ในกรมราชทัณฑ์ จังหวัดสมุทรสาคร ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาขึ้นเพื่อความเที่ยงตรงของคำสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเนื้อหา จำนวน 10 รูป/คน ได้แก่ พระภิกษุ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านพระพุทธศาสนา ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยา และผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรมการบำบัดสุขภาพจิต

ตอนที่ 5 เสนอ และวิเคราะห์ผลการประเมิน “รูปแบบสมาธิบำบัดเพื่อพัฒนาตนตามหลักภavana 4 ของผู้ต้องขังในกรมราชทัณฑ์ จังหวัดสมุทรสาคร” ที่พัฒนาขึ้น โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 รูป/คน โดยการประเมิน ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความเหมาะสม 2) ด้านความเป็นไปได้ 3) ด้านการนำไปใช้ประโยชน์ และ 4) ด้านความถูกต้อง จำนวน 20 ข้อใช้แบบประเมินวิเคราะห์ข้อมูลโดยการคำนวณ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและประเมินตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยใช้วิธีแบบมาตรวัดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งแบ่งเป็น 5 ระดับ คือ ระดับมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

ตอนที่ 6 วิเคราะห์ความพึงพอใจ หลังการจัดกิจกรรมตาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการคำนวณ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและประเมินตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยใช้วิธีแบบมาตรวัดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งแบ่งเป็น 5 ระดับ คือ ระดับมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันที่ส่งผลต่อสมาริบำบัดเพื่อพัฒนาตนตามหลักภาวนา 4 ของผู้ต้องขังในกรมราชทัณฑ์ จังหวัดสมุทรสาคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และรายด้าน โดยด้านที่มีความคิดเห็นสูงสุด คือด้านกายภาวนา (การเจริญกาย) รองลงมาคือด้านปัญญาภาวนา (การเจริญปัญญา) ด้านจิตภาวนา (การเจริญจิต) ส่วนด้านที่มีความคิดเห็นต่ำสุด คือด้านศีลภาวนา (การเจริญศีล)

1.1 ผลการทดสอบความสัมพันธ์ของระหว่างสภาพปัจจุบัน และปัจจัยที่ส่งผลต่อสมาริบำบัดเพื่อพัฒนาตนตามหลักภาวนา 4 ของผู้ต้องขังในกรมราชทัณฑ์จังหวัดสมุทรสาคร ดังนี้

ตารางที่ 1 ความสัมพันธ์ของระหว่างสภาพปัจจุบัน และปัจจัยที่ส่งผลต่อสมาริบำบัดเพื่อพัฒนาตนตามหลักภาวนา 4 ของผู้ต้องขัง ในกรมราชทัณฑ์ จังหวัดสมุทรสาคร ที่มีความสัมพันธ์กับหลักภาวนา 4

	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
1. สภาพปัจจุบัน และปัจจัยฯ = (A)	1	0.612**	0.497**	0.428**	0.588**
2. ด้านกายภาวนา = (B)		1	0.083	0.025	0.111
3. ด้านศีลภาวนา = (C)			1	0.028	0.022
4. ด้านจิตภาวนา = (D)				1	0.014
5. ด้านปัญญาภาวนา = (E)					1

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01, * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 1 พบว่า ผลการทดสอบความสัมพันธ์ของระหว่างสภาพปัจจุบัน และปัจจัยที่ส่งผลต่อสมาริบำบัดเพื่อพัฒนาตนตามหลักภาวนา 4 ของผู้ต้องขัง ที่มีความสัมพันธ์ทางด้านกายภาวนา ทางด้านศีลภาวนา ทางด้านจิตภาวนา ทางด้านปัญญาภาวนา พบว่า มีความสัมพันธ์กันทางบวก ($r = 0.612, 0.497, 0.428, 0.588$ sig < 0.01) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

1.2 ผลการวิเคราะห์การถดถอยของพหุคูณ Multiple Regression Analysis : MR มีดังนี้

ตารางที่ 2 รูปแบบสมการที่คาดว่าจะเป็นไปได้จากการคัดเลือกตัวแปรของสมการแบบหลายขั้นตอน

รูปแบบสมการ	R	R ²
1	0.612	0.368
2	0.805	0.641
3	0.918	0.838

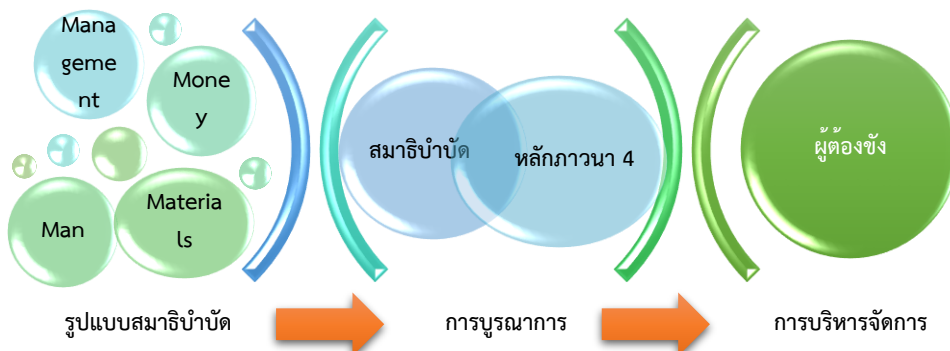
ตารางที่ 2 พบว่า สมการที่ 1 สภาพปัจจุบัน และปัจจัยที่ส่งผลต่อสมาริบำบัดเพื่อพัฒนาตนตามหลักภาวะนา 4 ที่มีความสัมพันธ์ทางด้านกายภาวะนา มีค่าเท่ากับ 0.612 สมการที่ 2 ที่มีความสัมพันธ์ทางด้านปัญญาภาวะนา มีค่าเท่ากับ 0.805 สมการที่ 3 ที่มีความสัมพันธ์ทางด้านศีลภาวะนา มีค่าเท่ากับ 0.918

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ความแปรปรวน

	Unstandardized Coefficients	Standardized Coefficients	Standardized Coefficients	t	P-value
	B	Std. Error	Beta		
(Constant)	0.774	0.116	0.612	6.699	< .001
1. ด้านกายภาวะนา	0.254	0.020	0.517	12.677	< .001
2. ด้านปัญญาภาวะนา	0.252	0.020	0.521	12.806	< .001
3. ด้านศีลภาวะนา	0.256	0.023	0.443	10.924	< .001

ตารางที่ 3 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน และปัจจัยที่ส่งผลต่อสมาริบำบัดเพื่อพัฒนาตนตามหลักภาวะนา 4 ของผู้ต้องขัง พบว่า มีตัวแปรผลการส่งเสริมสมาริบำบัดเพื่อพัฒนาตนตามหลักภาวะนา 4 ของผู้ต้องขังในกรมราชทัณฑ์ จังหวัดสมุทรสาคร ด้านกานภาวะนา ด้านปัญญาภาวะนา และด้านศีลภาวะนา ที่ร่วมกันทำนายปัจจัยที่ส่งผลต่อสมาริบำบัดเพื่อพัฒนาตนตามหลักภาวะนา 4 ของผู้ต้องขัง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งตัวแปรทั้ง 3 สามารถอธิบายการผันแปรของปัจจัยที่ส่งผลต่อสมาริบำบัดเพื่อพัฒนาตนตามหลักภาวะนา 4 ของผู้ต้องขัง ในกรมราชทัณฑ์ จังหวัดสมุทรสาคร ได้ร้อยละ 83.8 ($R^2 = 0.838$) สามารถเขียนสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบได้ดังต่อไปนี้ $\hat{Y} = 0.774 + 0.254X_1 + 0.252X_2 + 0.256X_3$

2. รูปแบบสมาริบำบัดเพื่อพัฒนาตนตามหลักภาวะนา 4 ของผู้ต้องขัง ในกรมราชทัณฑ์ จังหวัดสมุทรสาคร และสามารถนำไปใช้ในการพัฒนากิจกรรมดังกล่าว มีดังนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบสมาธิบำบัดเพื่อพัฒนาตนตามหลักภาวนา 4 ของผู้ต้องขัง ในกรมราชทัณฑ์ จังหวัดสมุทรสาคร

การบูรณาการสมาธิบำบัดกับหลักภาวนา 4 คือการนำเทคนิคสมาธิ (เช่น การหายใจ อานาปานสติ การเคลื่อนไหว) มาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาชีวิตแบบองค์รวม ทั้งด้านร่างกาย สังคม จิตใจ และปัญญา (กาย-ศีล-จิต-ปัญญาภาวนา) เพื่อสร้างสุขภาวะที่สมดุล โดยใช้กิจกรรมการฝึกสติ และจิตใจเป็นแกนหลักในการแก้ปัญหาและพัฒนาตนเอง มีขั้นตอนที่สำคัญดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การบริหารบุคลากร (Man) การส่งเสริมกิจกรรมสมาธิบำบัดเพื่อพัฒนาตนตามหลักภาวนา 4 ของผู้ต้องขัง ในกรมราชทัณฑ์ ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการ ผู้รับผิดชอบครอบคลุมในด้านความเชี่ยวชาญที่มีความชำนาญทุกฝ่าย เช่นหัวหน้าฝ่าย กิจกรรมบำบัดและแผนงาน หัวหน้าฝ่ายการเงินและงบประมาณ หัวหน้าฝ่ายสถิติและการวิเคราะห์ ข้อมูล เป็นต้น และการเสนอแต่งตั้งผู้บริหารหรือหัวหน้าโครงการที่รับผิดชอบ มีคณะทีมงานที่มีประสิทธิภาพ มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน พร้อมทั้งความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับจิตวิทยาในการปรับ พฤติกรรมผู้ต้องขัง และความรู้ความสามารถเกี่ยวกับหลักภาวนา 4 มีการบูรณาการกับสมาธิบำบัด ได้อย่างเหมาะสม

ขั้นตอนที่ 2 การบริหารทรัพยากร หรือวัสดุ (Materials) การวิเคราะห์ สภาพแวดล้อมร่วมกัน การเตรียมความพร้อมด้านสถานที่ ที่พัก อาหาร ยารักษาโรค การเตรียม สถานที่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับผู้ต้องขัง การเตรียมทรัพยากรต่าง ๆ วัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ ในการดำเนินงานอย่างเหมาะสม

ขั้นตอนที่ 3 การจัดสรรงบประมาณ (Money) การกำหนดแผนงาน กำหนด ระยะเวลาให้ต่อเนื่องเพื่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุด การใช้งบประมาณในโครงการหรือกิจกรรมใน การใช้จ่ายอย่างเหมาะสม โดยสนับสนุนงบประมาณเพื่อดำเนินงานอย่างเป็นระบบ

ขั้นตอนที่ 4 การบริหารจัดการโครงการ (Management) การประชุมคณะกรรมการเพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดโครงการการส่งเสริมกิจกรรมสมาธิบำบัดเพื่อพัฒนาตนตามหลักภavana 4 ของผู้ต้องขัง ในกรมราชทัณฑ์ พร้อมทั้งการมอบหมายงานร่วมกัน คำนวณค่าใช้จ่ายทั้งหมด เริ่มจากการสำรวจพื้นที่ในการจัดโครงการและพื้นที่ที่มีปัญหามากที่สุด สำรวจกลุ่มเป้าหมาย สำรวจเลือกคุณลักษณะที่มีคุณสมบัติเข้าร่วมโครงการ การประชาสัมพันธ์ให้ผู้เข้าร่วมโครงการได้ทราบรายละเอียดทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน การสร้างเครื่องมือสำรวจความคิดเห็นของชุมชน การจัดกิจกรรมตามแผนงานของโครงการ การสร้างเครื่องมือประเมินโครงการ เครื่องมือประเมินความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง จัดเตรียมวิทยากรการอบรมที่มีความเชี่ยวชาญครอบคลุมทุกด้าน การประเมินผลของกิจกรรม สำรวจข้อบกพร่องของกิจกรรม พร้อมนำไปแก้ไขปรับปรุงต่อไป

ผลการประเมินรูปแบบสมาธิบำบัดเพื่อพัฒนาตนตามหลักภavana 4 ของผู้ต้องขัง ในกรมราชทัณฑ์ จังหวัดสมุทรสาคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และรายด้าน โดยด้านที่มีความคิดเห็นสูงสุด คือ ด้านความถูกต้อง รองลงมา คือ ด้านการนำไปใช้ประโยชน์และด้านความเป็นไปได้ ส่วนด้านที่มีความคิดเห็นต่ำสุด คือ ด้านความเหมาะสม

3. ความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมสมาธิบำบัดเพื่อพัฒนาตนตามหลักภavana 4 ของผู้ต้องขัง โดยรวมอยู่ในระดับมาก และรายด้าน ด้านที่มีความพึงพอใจสูงสุด คือด้านออกแบบ/การนำเสนอ รองลงมาด้านเนื้อหาการพัฒนากิจกรรม ด้านประโยชน์และการนำไปใช้ และด้านที่มีความพึงพอใจต่ำสุด คือด้านเทคโนโลยี

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบัน และปัจจัยที่ส่งผลต่อสมาธิบำบัดเพื่อพัฒนาตนตามหลักภavana 4 ของผู้ต้องขัง ในกรมราชทัณฑ์ จังหวัดสมุทรสาคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และรายด้าน โดยด้านที่มีความคิดเห็นสูงสุด คือด้านกายภavana (การเจริญกาย) รองลงมาคือด้านปัญญภavana (การเจริญปัญญา) ด้านจิตภavana (การเจริญจิต) ส่วนด้านที่มีความคิดเห็นต่ำสุด คือด้านศีลภavana (การเจริญศีล) ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้ต้องขังไม่มีเวลา ไม่มีสถานที่ที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรม และบางคนมีความประพฤติที่ไม่เหมาะสม สอดคล้องกับแนวคิดของสัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2547) ได้กล่าวว่า ทฤษฎีศักยภาพการพัฒนาและการแพร่กระจาย (Development Potential Diffusion Theory) ตามทฤษฎีนี้ สังคมจะพัฒนาโดยมีเหตุปัจจัยหลายประการ คือ 1) ทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource) ทำให้เกิดการพัฒน ปัจจัยเหตุ โดยเฉพาะมนุษย์ในวัยแรงงานก่อให้เกิดปัจจัยผล

2) องค์การทางสังคม (Social Organization) ทำให้เกิดการพัฒนาด้านสังคม โดยองค์การทางสังคมเหล่านี้ช่วยให้เกิดพลังในการทำงานใหญ่ขึ้นและมากขึ้น 3) ภาวะผู้นำ (Leadership) ทำให้เกิดการพัฒนาด้านภาวะผู้นำหรือจำนวนผู้นำ ประเภทต่าง ๆ ยิ่งมีมากเท่าใด ก็ยิ่งทำให้เกิดการพัฒนาที่มีระดับคุณภาพสูงมากเท่านั้น 4) การฝึกอบรม (Training) ทำให้เกิดการพัฒนาด้านการฝึกอบรมก็เหมือนกับการศึกษาเพราะทำให้ความรู้ความชำนาญด้านต่าง ๆ ของผู้คนสูงขึ้น การพัฒนาก็ย่อมจะสูงขึ้นตามไปด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของวรสิทธิ์สิน หงส์ทอง และคณะ (2566) พบว่า 1) การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎี 4 ในการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุภายในเขต เทศบาลเมืองพิชัย ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรสิทธิ์สิน หงส์ทอง และคณะ (2566) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎี 4 ในการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุภายในเขตเทศบาล เมืองพิชัย ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ผลการวิจัย พบว่า การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎี 4 ในการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุภายในเขต เทศบาลเมืองพิชัย ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง และสอดคล้องกับงานวิจัยของเลอสรณ์ พิสง และคณะ (2567) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังสูงอายุชายในเรือนจำกลางนครปฐม ตามหลักทฤษฎี 4 ผลการวิจัย พบว่า เรือนจำกลางนครปฐมมีการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุชาย ใน 3 ด้าน คือ ด้านสาธารณสุข ให้ความรู้ในการดูแลสุขภาพตนเองและให้คำปรึกษาด้านสุขภาพ การตรวจสุขภาพร่างกายรักษาพยาบาลเบื้องต้นและเฝ้าระวังตามความเหมาะสม ด้านการดำรงชีพ มีการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมตามบริบทของผู้ต้องขัง ด้านคุณค่าทางสังคม มีกิจกรรมสานสัมพันธ์ครอบครัว มีศูนย์เตรียมการปลดปล่อย การเรียนรู้หลักปฏิบัติทางศาสนา และการฝึกอาชีพ

2. รูปแบบสมมติบัญญัติเพื่อพัฒนาด้านหลักทฤษฎี 4 ของผู้ต้องขัง ในกรมราชทัณฑ์ จังหวัดสมุทรสาคร มีขั้นตอนสำคัญ 4 ขั้นตอน ได้แก่ *ขั้นตอนที่ 1* การบริหารบุคลากร (Man) *ขั้นตอนที่ 2* การบริหารทรัพยากร หรือวัสดุ (Materials) *ขั้นตอนที่ 3* การจัดสรรงบประมาณ (Money) *ขั้นตอนที่ 4* การบริหารจัดการโครงการ (Management) และผลการประเมินรูปแบบสมมติบัญญัติเพื่อพัฒนาด้านหลักทฤษฎี 4 ของผู้ต้องขัง ในกรมราชทัณฑ์ จังหวัดสมุทรสาคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และรายด้าน โดยด้านที่มีความคิดเห็นสูงสุด คือด้านความถูกต้อง รองลงมาคือด้านการนำไปใช้ประโยชน์ และด้านความเป็นไปได้ ส่วนด้านที่มีความคิดเห็นต่ำสุด คือด้านความเหมาะสม ทั้งนี้เนื่องมาจาก คณะที่มงานวิจัย เป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในการสร้างรูปแบบที่เหมาะสม อย่างมีประสิทธิภาพในการจัดกิจกรรมดังกล่าว สอดคล้องกับแนวคิดของวีรชน บัวพันธ์, สุเมธ งามนก, และสมพงษ์ ปันหุ่น (2561) ได้กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง แบบแผนหรือ

แบบจำลองที่มี สภาพลักษณะครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญซึ่งได้รับการจัดไว้อย่างเป็นระเบียบตามหลักปรัชญา ทฤษฎีหลักการ แนวคิดหรือความเชื่อต่าง ๆ โดยประกอบด้วยกระบวนการหรือขั้นตอนสำคัญ รวมทั้งวิธีและเทคนิคต่าง ๆ ที่สามารถช่วยให้สภาพนั้น เป็นไปตามทฤษฎีหลักการหรือแนวคิดที่ยึดถือ ซึ่งได้รับการพิสูจน์ทดสอบ หรือยอมรับว่ามีประสิทธิภาพสามารถใช้แบบแผนให้บรรลุวัตถุประสงค์ เฉพาะของรูปแบบนั้น ๆ หรืออธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ให้สามารถเข้าใจได้ง่ายและชัดเจนขึ้น และสอดคล้องกับแนวคิดของ บราวน์ และ โมเบิร์ก (Brown, W.B. & Moberg, D.J., 1980) ได้เสนอองค์ประกอบ ของรูปแบบว่ามีอยู่ 5 องค์ประกอบ คือ สภาพแวดล้อม (Environment) เทคโนโลยี (Technology) โครงสร้าง (Structure) กระบวนการจัดการ (Management Process) และการตัดสินใจสั่งการ (Decision Making) สอดคล้องกับงานวิจัยของวรสิทธิ์สิน หงส์ทอง และคณะ (2566) ที่พบว่า 1) การวางแผนในการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุได้แก่การกำหนดแผนส่งเสริมสุขภาพร่างกาย, การกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ 2) ทำโครงการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ ได้แก่โครงการสร้างเสริม สุขภาพ, กิจกรรมทางศาสนา และประเพณี 3) การติดตามประเมินผลการพัฒนาศักยภาพของ ผู้สูงอายุ ได้แก่ การสำรวจข้อมูลสุขภาพผู้สูงอายุ, การสังเกตพฤติกรรม 4) การยกระดับการพัฒนา ศักยภาพของผู้สูงอายุ ได้แก่ การพัฒนาระบบการจัดการสุขภาวะให้กับผู้สูงอายุ, การพัฒนาความรู้ และทักษะที่เหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของเลอสรณ์ พิสง และคณะ (2567) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาคูณภาพชีวิตผู้ต้องขังสูงอายุชายในเรือนจำกลางนครปฐม ตามหลักทฤษฎี 4 ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการพัฒนาคูณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุชายในเรือนจำกลางนครปฐม ตามหลักทฤษฎี 4 ในด้านกายภาพ มีการปฐมนิเทศให้ความรู้ในการดูแลตนเอง ด้านสื่อกายภาพ การส่งเสริมให้ปฏิบัติตามระเบียบ กิจกรรมจิตอาสา ด้านจิตภาพ มีการฝึกอบรมปฏิบัติธรรมในโครงการพัชรธรรม โครงการเรือนจำวิถีพุทธ และการเรียนหลักสูตรศักดิ์คาสมาธิ ด้านปัญญาภาพ มีการส่งเสริมอาชีพในโครงการเกษตรตามรอยพ่อ โครงการโคกหนองนาแห่งน้ำใจและความหวัง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ

ผลการประเมินรูปแบบสมาธิบำบัดเพื่อพัฒนาตนตามหลักทฤษฎี 4 ของผู้ต้องขังในกรมราชทัณฑ์ จังหวัดสมุทรสาคร สอดคล้องกับผลการวิจัยดังกล่าว ทั้งนี้เนื่องจาก มีขั้นตอนที่ชัดเจน การบูรณาการสมาธิบำบัดกับหลักทฤษฎี 4 คือการนำเทคนิคสมาธิ มาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาชีวิตแบบองค์รวม ทั้งด้านร่างกาย สังคม จิตใจ และปัญญา (กาย-ศีล-จิต-ปัญญาทฤษฎี) เพื่อสร้างสุขภาวะที่สมดุล โดยใช้กิจกรรมการฝึกสติและจิตใจเป็นแกนหลักในการแก้ปัญหาและพัฒนาตนเอง ประกอบไปด้วย ขั้นตอนที่ 1 การบริหารบุคลากร (Man) ขั้นตอนที่ 2 การบริหารทรัพยากรหรือวัสดุ (Materials) ขั้นตอนที่ 3 การจัดสรรงบประมาณ (Money) ขั้นตอนที่ 4 การบริหารจัดการ

โครงการ (Management) ซึ่งทำให้กิจกรรมดังกล่าวมีประสิทธิภาพในการดำเนินงาน และนำไปสู่การพัฒนากิจกรรมที่ยั่งยืนต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

ข้อค้นพบจากการวิจัยลงพื้นที่สำรวจความคิดเห็นตามสภาพจริง ศึกษาสภาพปัจจุบัน และปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อสมมติข้อจำกัดเพื่อพัฒนาตามหลักทฤษฎี 4 ของผู้ต้องขัง ในกรมราชทัณฑ์ จังหวัดสมุทรสาคร นำมาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสร้างรูปแบบ และนำไปใช้ในการพัฒนา กิจกรรม

การบูรณาการสมมติข้อจำกัดกับหลักทฤษฎี 4 คือการนำเทคนิคสมมติ มาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาชีวิตแบบองค์รวม ทั้งด้านร่างกาย สังคม จิตใจ และปัญญา (กาย-ศีล-จิต-ปัญญาทฤษฎี) เพื่อสร้างสุขภาวะที่สมดุล โดยใช้กิจกรรมการฝึกสติและจิตใจเป็นแกนหลักในการแก้ปัญหาและพัฒนาตนเอง มีขั้นตอนที่สำคัญ คือ 1) การบริหารบุคลากร 2) การบริหารทรัพยากร หรือวัสดุ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมร่วมกัน การเตรียมความพร้อมด้านสถานที่ ที่พัก อาหาร ยารักษาโรค การเตรียมสถานที่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับผู้ต้องขัง การเตรียมทรัพยากรต่าง ๆ วัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ ในการดำเนินงานอย่างเหมาะสม 3) การจัดสรรงบประมาณ การกำหนดแผนงาน กำหนดระยะเวลาให้ต่อเนื่องเพื่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุด การใช้งบประมาณในโครงการหรือ กิจกรรมในการใช้จ่ายอย่างเหมาะสม โดยสนับสนุนงบประมาณเพื่อดำเนินงานอย่างเป็นระบบ 4) การบริหารจัดการโครงการ การประชุมคณะกรรมการเพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดโครงการ การส่งเสริมกิจกรรมสมมติข้อจำกัดเพื่อพัฒนาตามหลักทฤษฎี 4 ของผู้ต้องขัง ในกรมราชทัณฑ์ จัดเตรียมวิทยากรการอบรมที่มีความเชี่ยวชาญครอบคลุมทุกด้าน การประเมินผลของกิจกรรม สำรวจข้อบกพร่องของกิจกรรม พร้อมนำไปแก้ไขปรับปรุงต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

1. ผู้บริหารของกรมราชทัณฑ์ ควรกำหนดนโยบายการพัฒนาบุคคลตามหลักทฤษฎี 4 การจัดหลักสูตรการอบรม 2-3 วัน ของทุกเดือน ให้ยืดหยุ่นเหมาะสมกับผู้ต้องขัง ผสมผสาน การทำความร่วมมือทางวิชาการกับมหาวิทยาลัยอื่น ๆ นักจิตวิทยา ในประเทศ เพื่อให้เกิดความ สะดวกแก่การศึกษาเรียนรู้ร่วมกัน และเกิดประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหาสังคมต่อไป

2. ผู้บริหารของกรมราชทัณฑ์ ควรกำหนดนโยบาย แนวทางการแก้ไขปัญหาของผู้ต้องขังตามหลักธรรม ในเบื้องต้น และควรดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง จนเกิดสัมฤทธิ์ผลที่มีประสิทธิภาพต่อไป

3. ผู้บริหารของกรมราชทัณฑ์ ควรกำหนดนโยบาย ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ในการปฏิบัติธรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง และทำให้มากขึ้น โดยเน้นในเรื่องของจุดเด่นของการแก้ปัญหาทางสังคมที่น่าสนใจ

ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยแนวทางในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาสมาธิบำบัดเพื่อพัฒนาตนตามหลักภavana 4 ของผู้ต้องขัง ในกรมราชทัณฑ์ในเขตพื้นที่อื่น ๆ

2. ควรทำการศึกษาแบบผสมผสาน ในประเด็นที่เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนารูปแบบสมาธิบำบัดเพื่อพัฒนาตนตามหลักภavana 4 ของผู้ต้องขัง ในกรมราชทัณฑ์ โดยใช้การสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง การสำรวจความคิดเห็นกับผู้เชี่ยวชาญในระดับภาค

3. ควรจะทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการ การฝึกสมาธิบำบัดเพื่อพัฒนาตนตามหลักภavana 4 ของผู้ต้องขัง ในกรมราชทัณฑ์ ตามหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา โดยการศึกษาในเขตพื้นที่อื่น ๆ และตัวแปรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยและคณะขอขอบคุณทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (ววน.) สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ 2566

เอกสารอ้างอิง

แนวหน้า. (2562, 10 สิงหาคม). “สมศักดิ์” เยี่ยมกรมราชทัณฑ์ อธิบัติชี้ 3 ปัญหาหลัก. เข้าถึงได้

จาก https://www.naewna.com/politic/432387#google_vignette

บุญชม ศรีสะอาด. (2554). *หลักการวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2556). *ธรรมกับการพัฒนาชีวิต*. เข้าถึงได้จาก

https://www.watnyanaves.net/th/book_detail/204

เลอสรณ์ พิศวร และคณะ. (2567). รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังสูงอายุชายในเรือนจำกลางนครปฐม ตามหลักภavana 4. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 7(4), 273–290.

<https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jra/article/view/267315>

- วรสิทธิ์สิน หงส์ทอง, สุกัญญาณัฐ อบสิน และพระครูนิวิฐศีลขันธ. (2566). การประยุกต์ใช้หลัก
ภาวนา 4 ในการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุภายในเขตเทศบาล เมืองพิชัย ตำบลพิชัย
อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 6(2), 155-168. [https://so06.tci-
thaijo.org/index.php/jra/article/view/258941](https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jra/article/view/258941)
- วีรชน บัวพันธ์, สุเมธ งามนก, และสมพงษ์ ปั่นหุ่น. (2561). การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียน
สู่ความเป็นเลิศด้านการจัดการเรียน การสอนหุ่นยนต์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม*, 14(2), 84-99.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2547). *ทฤษฎีสังคมวิทยา เนื้อหาและแนวทางการใช้ประโยชน์เบื้องต้น*.
(พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *ร่างยุทธศาสตร์ชาติระยะ
20 ปี (พ.ศ. 2560-2579)*. เข้าถึงข้อมูลได้จาก [https://www.dga.or.th/wp-
content/uploads/2018/08/file_32600e26a233b3fc9c88e48300c10334.pdf](https://www.dga.or.th/wp-content/uploads/2018/08/file_32600e26a233b3fc9c88e48300c10334.pdf)
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2554). *ยุทธศาสตร์การผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศ
ในช่วงการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง พ.ศ. 2552-2561*. กรุงเทพฯ : พริกหวาน
กราฟฟิค.
- Brown, W.B. & Moberg, D.J. (1980). *Organization Theory and management: Macro
Approach*. New York : John Wiley and sons.